

door een gruwelijk vonnis alle Tempelheeren zonder onderscheid aan den vuurdood prijagegeven heeft — om van andere Synoden niet te spreken.

En hoe droef deze opsomming ook is — men kan niet zeggen, dat onwaar is, wat hier van vele Synoden gezegd wordt.

Als men nu voorts een onderzoek instelt naar de oorzaken van het bederf der Synoden, dan zijn deze velerlei.

Met name wijst Vitringa op het feit, dat toen keizer Constantijn vrede had geschonken aan de Christenheid, de bisschoppelijke zetels vaak gezocht werden door vleeschelijke menschen, die zich met het masker van vroomheid bedekten, en tot elken prijs zich van een bisschopstroon wilden verzekeren. Hun aanhangers werkten vóór hen, anderen tégen hen; er vormden zich, naar gelang men haatte of beminde, partijschappen en dikwijls ging het er wanordelijk naar toe en werd er strijd gevoerd, tot ergernis van de vromen, wier getal in dien tijd nog vrij aanzienlijk was. Maar, gelijk het gewoonlijk gaat, zegt Vitringa, het grootste deel behield het veld tegenover het beste deel.

6. Ik heb toegegeven, zoo vervolgt even later Vitringa, dat er Synoden geweest zijn, die schuldig stonden en te berispen waren. Ik heb hun voorbeeld niet geprezen. Ik heb oorzaken en oorsprong van het kwaad aangewezen. En waarom zou ik zulks niet toegeven? Immers ik ben geenszins van gedachte, dat de genade van den Heiligen Geest na den dood der Apostelen aan eenige uiterlijke rang, klasse, aan eenig uiterlijk voorrecht of eenige kerkelijke waardigheid onder de Nieuwe Bedeeeling verbonden is geworden. In het koninkrijk der genade is niets van eenige waardij dan een nieuw mensch in Christus. De herderlijke ring en staf, de bisschoppelijke mantel, de doctorstoga, de kardinaalshoed, de pauselijke mijter, baten op zichzelf niets, hebben geenerlei kracht. Niets van deze dingen is bij God en Christus in achtiging. Er zijn titels, namen, waarden, die aan vleeschelijke menschen voordeel, winst, eer toebrengen in dit leven; maar die geen sterfelijk mensch, buiten de genade staande, aangenaam doen zijn bij God.

Naarmate iemand door geloof, wijsheid, echte geleerdheid, liefde, heiligheid, deugd, boven anderen uitsteekt; naarmate hij meer uitmunt door ijver, vroomheid, kennis der geestelijke dingen en vermogen, ze uit te leggen; naarmate hij rijker deelt in de genade van den Geest van Christus Jezus en Zijn beeld levendiger vertoont, des te grooter en voortreffelijker wordt hij geacht in het rijk van Christus.

Het is de Geest, die de kerk uitmaakt, zeide Tertullianus, niet het getal der bisschoppen. En Basilus: Het Christendom wordt onderkend niet uit de personen der menschen, maar uit het geloof. P. D.

LITERATUUR EN KUNST

Een oud juweel in nieuwe zetting

Lidy van Eijsseltstein: „Tristan en Isolde”.
H. P. Leopolds Uitg. Mij N.V. den Haag 1948

De Kelten schijnen een belangrijke literatuur te hebben bezeten, waarvan weinig bewaard gebleven is in de oorspronkelijke taal. Vele mooie heldenverhalen zijn pas opgeteekend, nadat een groot deel van het Keltische volk, onder den druk der Angelen en Saksen was uitgeweken naar Frankrijk, vooral Bretagne. Daar werden zij eeuwen na het gebeuren in het Fransch gedicht, via welke taal zij hun weg vonden naar geheel W.-Europa.

De lange tijdsduur tusschen gebeuren en beschrijven heeft natuurlijk de waarheid der feiten aangetast en die soms vervormd met grillige fantasie. Aangezien inmiddels het Christendom de oude godenleer verdrongen had, vindt men een soms verbijsterende vermenging van heidensche met Christelijke motieven binnen het zelfde verhaal. Trouwens hoe vele heidensche elementen zijn niet eenvoudigweg met een Christelijk vernisje overtrokken, overgenomen door de Roomsche Kerk! De nieuwe leer was wel gedwongen of vrijwillig tamelijk algemeen aanvaard, doch de daaraan verbonden ethiek had lang niet in gelijke mate de oude zedenleer vervangen. De riddercode liet zich slecht rijmen met de wet der naastenliefde, trouw aan den leenheer vergoedde vele twijfelachtige daden.

Dat alles maakt het voor ons vaak zoo moeilijk een middeleeuwsch verhaal zuiver te waardeeren, wij meten te dikwijls met moderne maatstaven en dan klopt er wel eens iets niet, of liever, dan klopt het eigenlijk nooit. Wie zich daaraan stoot, doet beter er maar niets van te lezen. Een modern bewerker staat eenvoudig voor de keuze: of de oude sfeer wezenlijk te handhaven rond het oude verhaal of eigen ideeën te leggen in een oud gegeven, waardoor hiervan weinig overblijft. Zoo heeft Boutens de middeleeuwsch-Christelijke Beatrijslegende omgevormd tot een Platonisch-humanistisch gedicht, dat met het oorspronkelijke weinig meer dan den naam gemeen heeft.

Uit haar „verantwoording” blijkt dat Lidy van Eijsseltstein de bedoeling heeft gehad de oude sfeer te handhaven. Zij noemt haar omlichting „een poging, het gezongen verhaal, het lied van den sprokespreker en den minstrel, te doen herleven”. Ze heeft daarvoor gekozen het oud-Keltische verhaal van Tristan en

Isolde, ons overgeleverd in het middel-Fransch en middel-Hoogduitsch,

het lied, het oude en immer jonge
van een groote liefde het klein verhaal.

Velen kennen stellig den inhoud. Een jonge ridder, neef van den kinderloozen Keltischen koning Marke, dingt voor zijn heer naar de hand van de Iersche Prinses Isolde met de gouden haren. Ondanks het feit, dat hij haar beroemden oom gedood heeft, krijgt hij Isolde mee. Haar moeder heeft aan een harer dienst-vrouwen een tooverdrank meegegeven, opdat de jonge vorstin voor altijd in liefde zou verbonden blijven met haar ouden echtgenoot.

Door een ongelukkig toeval drinken op de thuisreis Tristan en Isolde den minnedrank en ontbranden in heftige liefde voor elkaar. Volgens het middeleeuwsche verhaal leven zij hun liefde ongebreideld uit en bedriegen daardoor den koning. Als de koning, herhaaldelijk gewaarschuwd, eindelijk de gelieven betrapt, weet Tristan zich door den vlucht te redden en wordt Isolde veroordeeld haar leven door te brengen onder melaatschen. Tristan weet haar te bevrijden, maar stuurt haar toch, op aanraden van een heremiet terug. Zelf zweert hij langen tijd rond, in dienst van verschillende heeren, maar hij kan haar niet vergeten. Zelfs zijn huwelijk met Isolde met de witte handen kan hem niet bevrijden van zijn zondige liefde. Als hij eindelijk sterft wordt hij bij de eveneens overleden Isolde in een graf begraven, zoodat de dood ten slotte verenigde, wat het leven zoo wreed scheide.

Deze tragische liefdesgeschiedenis heeft de dichteres niet maar omgezet in modern Nederlandsch, doch zij heeft, met behoud van het thema, den opzet geheel gewijzigd. Ook de vorm behoudt ondanks de modernisering zijn oude cachet. Het is een juweel gebleven, maar opnieuw geacht in een passende zetting. De verzen van de onderdeelen, verschillend in lengte vaak, hebben het middeleeuwsche metrum van drie of vier beklemtoonde lettergrepen, met een ongelijk aantal dalingen er tusschen. Het rijm is meestal gebroken, hoewel dikwijls allitererend. Zoo behoudt zij den maat-slag van den zang-sprekenden minstrel, die de klankrijkste lettergrepen als onderstreepte door de tokkelingen van het begeleidend snaar-instrument. De dichteres schreef op deze wijze een welluidend, bewogen vers, dat de verschillende gevoelens der onderscheidene gedeelten meestal harmonieus weet te verklanken.

De inhoud zelf van het lied heeft, ondanks de modernisering, zijn oude schoonheid behouden niet alleen, maar door de nieuwe zetting valt er een ander licht op, waardoor bepaalde facetten te schooner nog uitkomen. Wel bleven de heidensche motieven — tooverdrank, bel der vergetelheid, tarnaak e.d. — bewaard, maar het Christelijk element is verdiept. Men moet het echter in het raam van zijn tijd bezien, daar het anders vreemd aandoet. Het zondebesef is zeer verward en mooi wordt deze tragische liefde onder het kruis gebracht, maar als belooning voor den dapperen strijd tegen den hartstocht, vergeeft God de mindere zonde. Op Gods bevel verenigt Gabriël hun monden in een kus, als hij ziet dat Tristan zijn kruiswaard tusschen hem en Isolde gelegd heeft in de grot der minnenden. En later, als Isolde de vuurproef moet ondergaan en zij bedriegelijke waarheid sprak, toen zij haar reinheid bezwoer, hielp God haar daarbij.

En zie: God-Vader zelf had erbarmen.
Haar handen waren ongedeed.

Sterker wordt het zuiver Christelijk element, als Tristan zijn geliefde, om Christi wil, naar haar echtgenoot terug doet gaan. Hij zoekt vergetelheid in het huwelijk met Isolde met de blanke handen. Wanneer hij nog eenmaal de geliefde opzoekt, om voorgoed afscheid van haar te nemen, verzoent hij zich met den naar Frocin, die hem zoo veel leed berokkende. Prachtig geteekend is de rol van dezen dwerg, die Tristan al te zeer liefhad als zijn ideaal, en door amour renversé zijn held verried, om hem te maken tot zijns gelijke, een verachte dwaas, vergeefs zoekend naar liefde, daar hij nooit kon worden als Tristan, een schoon en gelukkig mensch.

Trouwens het geheele verhaal is zuiver doorvoeld van het historisch begin tot het tragische einde, met zijn aan de Grieksche mythologie ontleende slotsceën. Het is niet slechts het resultaat van een indringende studie van het middeleeuwsch gegeven, gepaard aan een groot dichtertlijk herscheppingsvermogen, doch een innerlijke noodzaak, en cri de coeur van een gekwelde ziel. Geen wonder dat de dichteres haar werk mee opdroeg aan Tristan „die mij gekweld heeft in mijn dromen”. Zij die den laatste dichtbundel van Lidy van Eijsseltstein kennen: Gebied zonder grens, zullen daarin voortdurend trekken vinden van den Tristan. Zij verklaart zelf van dit haar laatste werk:

Dit is van de zoete kreet des harten,
die over de eeuwen heen nog klinkt,
zoolang het bloed nog rood en verward in
de polsen van menschenkinderen zingt.

Haar gedicht is niet een noodlotsvers, want zij kent de bevrijding, die Tristan ervoer, toen hij stervend het hoofd naar het crucifix wendde

en leide in Christi handen
den geest, die stervend genas.

Dit juweel van oude kunst is in zijn nieuwe zetting

voor ons doorzichtiger geworden, de roode gloed vangt meer het zuiverende licht op.

Een modern dichteres heeft het oude leed gekend, doorvoeld en in eigen, maar verwante taal bezongen.

Deze omwerking van Lidy van Eijsseltstein behoort stellig tot de beste van de vele die in den loop der eeuwen verschenen, zij is van hoog gehalte. De uitgave ziet er bekoorlijk uit en is verlicht met passende teekeningen van Dick de Wilde. Een boekje om het vaak ter hand te nemen.

Gron.

H. S.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Ds Beuker en Ds Bos

Enschede, 13 Sept. 1948.

Hooggeleerde Heer en Broeder,

In het eerste No. van „De Vrije Kerk” van 1875, uitgave P. v. d. Stuijs Jr., Amsterdam, lees ik op blz. 33 van de hand van den Redacteur van dat blad, Ds H. Beuker:

„Men meende, om vereeniging te krijgen moest men gezamenlijk bidden; was er iets dat men samen kon doen, dan was het dit. Ik denk juist het omgekeerde. Wel moeten we voor elkander bidden en elk zijn eigen en anderer schuld voor God brengen, maar zoolang wij nog zóó tegenover elkaar staan, niet uit nijd maar uit beginsel, moeten wij dat elk afzonderlijk doen, tot zoolang door daden blijkt, dat we elkaar nader komen; dan kunnen we daarna eerst recht zamen bidden; dwaal ik hierin, ik zal gaarne worden terecht gewezen, op behoorlijke gronden natuurlijk”.

Even eerder, op blz. 32, schreef hij:

„Ik wil gaarne en kan met ieder christen, die waarlijk Jesus bemind en in 't gebed geen sussing, maar werkelijk reiniging van 't geweten van ledere zonde, bij God zoekt, tot God roepen om heiliging; maar moet ik, die in het twisten tegen een moeder die Jehovah's vrouw niet is, niet heb gezondigd — of het moest wezen (en al mij! daarin is het) dat ik nog niet beslist, niet rond genoeg sprak, en mijne in dezen zondigende broederen, soms spaarde om toch niet al te blis, niet bekrompen te schijnen — moet ik dan met den broeder die in de kerk der leugen bleef tot God zeggen: „Heere wij hebben beiden gezondigd”? Dit kan ik niet, zonder een leugen tot den troon der genade op te zenden”.

In verband met de „actie Ds B. A. Bos” en Uw reactie daarop in Uw artikel: „Quorundam culpa, Quorundam culpa, Quorundam maxima culpa!” in „De Reformatie” van 4 dezer, kan ik niet nalaten dit onder Uw aandacht te brengen.

Misschien vindt U het belangrijk genoeg om ook de „Reformatie”-lezers met dit frappante voorbeeld van het „l'historie se répète” in kennis te stellen.

Met verschuldigde hoogachting,

H. W. BOSMAN.

Ds Bos in 1946-'47 en in 1948

In het laatste nummer van „De Wachter” schreef Ds B. A. Bos een artikel: „De eenvoudigste weg is vaak de moeilijkste”. Daarin gaat het o.a. over den ruimen band, dien de belijdenis trekt om degenen, die van Christus zijn. Om tot eenheid te kunnen komen met degenen, die ons eens hebben uitgeworpen, moet het terug tot Schrift en belijdenis. „Naar mijn meening, schrijft Ds Bos, kan dat gemakkelijk. Aan onze zijde hebben we de uitspraken van 1905 weggedaan. Aan de overzijde heeft men dit eigenlijk ook gedaan, want in de z.g.n. vervangingsformule — die, als ik het wel heb een interim-formule is — heeft men alle vroegere uitspraken, óók die van 1905, samengevat. Die interim-formule heeft geen heil kunnen brengen. Och, laat ze nu, om Christus' wil, worden losgelaten”.

Deze redeneering van Ds Bos is toch wel heel vreemd. „1905” is door de vervangingsformule weggedaan, omdat 1905 in die vervangingsformule is samengevat! Bestaat 1905 (en 1942 en alles, wat daarmee annex is) dan nog of bestaat het niet meer?

Ds Bos stond in 1946 wel op een heel ander standpunt. Hij heeft toen, samen met zijn broer, Dr F. L. Bos, een brochure het licht doen zien: „De weg tot eenheid in gehoorzaamheid”. „Een beschouwing van de besluiten van de Buitengewone Generale Synode van „De Gereformeerde Kerken in Nederland”, gehouden te Utrecht 1946”.

In die brochure komt op blz. 5 een paragraaf voor onder het opschrift: „De uitspraken van 1905 en 1942/43 blijven gehandhaafd”. En daaronder wordt dan geschreven: „Tegenover sommigen, die door klanken bekoord, zouden meenen, dat er toch wel eenige meerdere ruimte zou zijn gekomen, is het goed aan de volgende inleidende uitspraak van de synode van 1946 te herinneren: „De Generale Synode der Geref. Kerken in Nederland, vergaderd te Utrecht Maart 1946: spreekt uit: 1. dat de zakelijke inhoud der betreffende uitspraken van 1905 en 1942 als in overeenstemming met Schrift en Belijdenis, niet prijsgegeven mag worden”..... En op blz. 8 en 9 wordt dan dit commentaar geleverd: „De uitspraken van 1905 en 1942 zijn in overeenstemming met Schrift en belijdenis. De Schrift komt met absoluut gezag; de Belijdenis heeft ook bindend gezag. Met als eenige conclusie: de uitspraken van 1905 en 1942 mogen niet prijsgegeven worden, want ze zijn bindend. Zoals in die uitspraken gesproken wordt, zoo spreekt de Heere.

De leer, dat verbond en verkiezing in feite identiek zijn; dat gedoopt moet worden op grond van een aanwezig veronderstelde wedergeboorte; dat de doop die gereali-seerde wedergeboorte beteekent en verzegelt; dat er een volle en een niet-volle doop is..... de leer dus, die sinds '42 keer op keer bewezen is niet naar de Schrift en de Belijdenis te zijn, blijft de leer van de synodocratisch ge-